

Віктор Венцель

Національна академія державного управління при Президентіві України

Кібербезпека як невід’ємна складова системи державного управління

Сучасна епоха – це епоха інформаційного суспільства, яка характеризується пануванням інформаційних та комунікаційних технологій в усіх сферах життєдіяльності людини. Використання технологій стало звичною нормою повсякденного життя громадян, корпорацій, держави. Одночасно з цим, використання технологій та комунікаційних мереж несе в собі ризики зловживань та зловмисних дій. Тому питання кібербезпеки є понад актуальними і важливими. У даному контексті провідна роль у питаннях використання та захисту інформаційно-комунікаційних систем повинна належати державі, яка володіє організаційно-розпорядчим апаратом та владними повноваженнями для реалізації означених завдань.

Ключові слова: *інформаційні технології, кібербезпека, інформаційне суспільство, постіндустріальний розвиток*

Cybersecurity as an integral part of public administration

Viktor Ventsel, National Academy for Public Administration under the President of Ukraine

The modern era is the era of the information society, which is characterized by the dominance of information and communication technologies in all spheres of human life. The use of technology has become a habitual norm of everyday life of citizens, corporations, the state. At the same time, the use of technology and communication networks carries risks of abuse and malicious action. Therefore, cybersecurity issues are more relevant and important. In this context, the leading role in the use and protection of information and communication systems should belong to the state, which has the organizational and administrative apparatus and power to implement these tasks.

Keywords: *information technologies, cybersecurity, information society, post-industrial development*

В умовах сучасних глобалізаційних процесів та процесів трансформації суспільних відносин інформаційні технології набувають ролі потужних механізмів публічного управління. Концепція інформаційного суспільства передбачає, що інформація та інформаційні технології починають посідати ключові позиції у державному управлінні, особливо це стосується інформаційної та кібербезпеки. Останніми роками рівень розвитку інформаційної безпеки є одним із аспектів, що визначає місце і роль України в політичних, соціальних процесах та світовому економічному розвитку. Проте в нашій державі, у зв’язку з низькими фінансовими можливостями та недостатнім рівнем освіти у цій сфері, процес інформатизації суспільства відбувається нерівномірно, що унеможливує швидкий перехід українського суспільства до постіндустріального розвитку та робить актуальним вивчення проблематики забезпечення інформаційної та кібербезпеки в Україні.

Серед науковців, які вивчали проблематику інформаційного суспільства Н. Венцель, М. Девост, О. Довгань, М. Кастельс, О. Климчик, Н. Ковтун, О. Корченко, Р. Кравченко, О. Поліщук, Н. Поллард, Є. Старостіна, Ю. Травніков, В. Харченко, В. Хлань, Б. Хьютон та ін. Проте, незважаючи на різні думки та напрямки досліджень, вчені одноставно вважають, що однією з умов існування та подальшого розвитку інформаційного суспільства є забезпечення інформаційної та кібербезпеки.

У контексті дослідження ролі держави в захисті інформаційного суспільства значна роль відводиться новим технологіям, які сприяють утворенню, збереженню і розповсюдженню інформації у суспільстві. Створення інформації належить до нематеріальних благ, які стають провідними у постіндустріальному суспільстві і мають неабиякий вплив на існування держави та формування нового соціального простору.

Іспанський вчений М. Кастельс зауважив, що створення інформації як нематеріального блага формує принципово нове мережеве суспільство, яке розвивається спонтанно і є результатом взаємодії соціальних груп та людей, при цьому джерело виробництва полягає в технології генерування знань, в обробці інформації та символічній комунікації (Castells, 1998, p. 340). Заразом у своїй праці «Інформаційна епоха: економіка, суспільство і культура» вчений зазначав, що інформаційне суспільство характеризується тенденцією зростання соціальної нерівності та поляризації, а саме одночасним зростанням верхнього і нижнього рівнів соціальної шкали розвитку (Castells, 1998). Така ситуація простежується в багатьох країнах світу і поряд з необхідністю рівного доступу до інформаційних технологій потребує забезпечення інформаційної та кібербезпеки.

Упродовж останніх років наша держава робить значні кроки в розбудові інформаційного суспільства. Проте без належної реалізації чинних положень нормативно-правових актів та впровадження нових комплексних підходів у цій сфері забезпечення інформаційної і кібербезпеки, а також ефективний захист від кіберзлочинності в Україні є проблематичним. На сьогодні правову базу в сфері кібербезпеки в Україні становлять міжнародні документи, серед яких ратифікована Верховною Радою України Конвенція Ради Європи про кіберзлочинність, а також низка Законів України, зокрема «Про інформацію», «Про основи національної безпеки України», «Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України», «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», «Про оборону України», «Про об'єкти підвищеної небезпеки», окремі статті Кримінального кодексу України, Укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України та рішення Ради національної безпеки і оборони України. Результатом реалізації положень законодавчих актів має стати формування ефективної державної стратегії, метою якої є забезпечення інформаційної та кібербезпеки в соціальному просторі України та просування державних інтересів у світовому інформаційному просторі.

Прикладом запобігання кібезрозлочинам може стати діяльність у країнах ЄС. Наприклад, у Німеччині – це запобігання порушенню таємниці телекомунікаційного зв'язку, комп'ютерному шахрайству, незаконному доступу до комп'ютерної інформації, її підробці та приховуванню, у Великобританії – розголошення персональних даних, продукування порнографічних матеріалів та ін.

У 2000 році була прийнята Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства, в якій запропоновані основні принципи створення глобального інформаційного суспільства, серед яких проведення економічних і структурних реформ з метою створення передумов для відкритості, ефективності, конкуренції і використання нововведень, які будуть доповнюватися засобами адаптації на ринку праці, розвитку людських ресурсів і забезпеченню соціальної згоди (Окінавская хартія глобального информационного общества, 2000). Прискорений розвиток інформаційних технологій, який відбувається у світі, надає нового значення Окінавській хартії та стає важливою складовою державного управління. У даному контексті слід також зауважити, що Україна приєдналася до погодженого ЄС пакету санкцій проти третіх країн за здійснення навмисних кібератак (Official site of the European Council). Відповідне рішення Рада ЄС ухвалила в травні 2020 року. Документом передбачено умови застосування заходів проти країн, які здійснюють навмисні кібератаки.

Водночас спостерігається поглиблення технологічного розриву між високорозвинутими країнами та Україною. Інформаційно-комунікаційний розвиток нашої держави має наздоганяючий характер. Хоча останніми роками в Україні спостерігається зростання кількості використовуваних населенням, державними органами та підприємницькими структурами новітніх технологічних засобів, розширення сфер їх застосування, а також покращення ситуації в сфері інформаційного розвитку, проте ми відчутно відстаємо від рівня інформаційного забезпечення країн ЄС.

Для України серед чинників, які впливають на розвиток інформаційного простору

та кібербезпеки, одним із ключових є рівень добробуту населення та фінансові можливості бізнес-структур. Належний рівень матеріального забезпечення дає можливість як населенню, так і бізнесу інвестувати кошти (придбавати) у новітні технологічні розробки, інформаційну безпеку, у розвиток інформаційно-комунікаційних мереж. Тому для громадян, які не в змозі на індивідуальному рівні оплачувати послуги з використання інформаційних мереж, держава має створити умови для безпечного громадського доступу та користування такими мережами. Водночас наявна небезпека протиправних дій у сфері впровадження та використання новітніх інформаційних технологій полягає у незаконному копіюванні та спотворенні даних, що може мати незворотні наслідки для системи державного управління. В Україні така загроза набуває особливого значення, оскільки в державних органах недостатньо висококваліфікованих фахівців з інформа-

ційної та кібербезпеки. Також слід зважати і на те, що для ефективного використання новітніх технологій українцям потрібно володіти належним рівнем знань і навиків. Для цього доцільним є створення з боку держави умов для отримання громадянами відповідної освіти та необхідних знань у сфері використання інформаційних технологій.

Отже, в Україні для забезпечення інформаційної та кібербезпеки необхідно забезпечити дотримання принципів та норм міжнародного та національного законодавства, сформулювати чіткі вимоги та алгоритми для протидії кібератакам, несанкціонованому втручанням, копіюванню та незаконному поширенню інформації, забезпечити доступ до отримання знань і навичок у використанні інформаційних технологій, взяти під контроль вартість і якість надання інформаційних послуг. Також важливим аспектом є пошук можливостей для збільшення державних та приватних інвестицій у кібербезпеку.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

Castells, M. (1998). *End of Millennium, The Information Age: Economy, Society and Culture*. Vol. III. Cambridge, MA; Oxford, UK: Blackwell. 1998.

Окинавская хартия глобального информационного общества. (2000). *Верховна Рада України*. Відновлено з https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_163#Text.

Official site of the European Council. Retrieved from <https://cutt.ly/juF5LZZ>.